

אברהם גראם

רב דקהל אורחות חיים
ברוקלין, ניו יארק

בעד"ה, ב' בשלח תש"ס פה ברוקלין
החווה"ש וכט"ס לכבוד הרה"ג ר' אברהם א. קוויאט שליט"א

הן הראה לי רב מובהק אחד את דברי הדר"ג מה שכתב בדבר העירוב שעשו בעירנו בארא פארק יצ"ו, והאיך שמעלתו מסיים שמחכה לשמוע תשובה על דברי הראשונים הפוסקים הנידונים שהעלה, והיות ונתבקשתי שאחווה דעתי באותן הנקודות שעליהם דן מעכת"ה, באתי רק להעיר קצת מדברי הראשונים והפוסקים השייכים להנידון, והבוחר יבחר.

[א] מה שחידש מעכ"ת במהות רה"ר ובדברי השו"ע דבעינן ס"ר בכל יום, וכתב די שחילוק בין עיר של ס"ר ובין דרך של ס"ר, דבעיר של ס"ר לא בעינן שיהיה ברחובותיה ס"ר ורק ס"ר משתמשים בה, ודינו של השו"ע דבעינן ס"ר בכל יום הוא רק בדרך שמחוץ לעיר דאז בעינן ס"ר בכל יום, ולכאורה כתב זאת גם בדעת השו"ת בית אפרים, ובודאי יודע שאין זה דעת הגאון בעל אגור"מ דס"ל דלא עוד דצריך שיהיה ס"ר בהרחוב וכלשון רש"י דף מו שנתמעטו אכלוסיה מעבור ברחובותיה, וס"ל עוד דצריך להיות הס"ר מצויין ברחוב בזמן אחד, ומשום הכי חשבונו דבעיר ברוקלין דמצויין בו כג' מליוני אנשים, א"כ נמצאין ס"ר ברחובותיה בזמן אחד.

[ואגב מה שכתב מסברא דדרך אינו מהות של רה"ר כמו עיר שמתהוין בה רבים, ולכן בדרך בעינן ס"ר בכל יום, דהדרך כיון שאינו מן העיר חמיר יותר בדינו שיתהוה לרה"ר ומשום הכי צריכין ס"ר בכל יום, משא"כ העיר וכו', הנה זהו היפוך מדברי הרמב"ן שכתב בדעת רש"י דדעתם לומר שהאסטורטיא שהיא כבושה חוץ לעירות והולכים ממנה מעיר לעיר וממדינה למדינה עד סוף כל העולם, אין מדקדקין בה בעוברים עליה ששים ריבוא דהא דכולי עלמא הוא, אבל בתוך העיר אין שם רשות הרבים בלי ששים ריבוא ועער"ש]

והמעין בשו"ת בית אפרים סימן כו מוכח מדבריו דס"ר צריכה להיות באותו רחוב בדרך אף בתוך העיר, שהרי כתב בדעת רש"י דלהיות לו דין רה"ר צריך להיות מצוי שיהיה שם ס"ר ושיתאפשר שביום אחד יעברו כולם בדרך ההוא (וכן ס"ל להמהרש"ם ח"ג סימן קפח בדעת הבית אפרים דבמדבר היה שכיח שיעברו ס"ר ביום אחד) ודלא כהמשכנות יעקב דסובר דאף אם הוא מוכן שיעברו שמה ס"ר הוה ג"כ רה"ר, ומביא ראיה מירושלים דלא אמר ר"י אלא בירושלים וכיר"ב דבקעי בה רבים להדיא, ושם אמר רבי יוחנן דהוי רה"ר, והרי רבי יוחנן איירי בעיר ירושלים ולא בדרכים החוצים לה,

ומוכרח מזה דאף בדרך שבתוך העיר צריך ס"ר בוקעים שיהיה רה"ר, ומשם מוכיח הבית אפרים דצריך ס"ר בוקעים באותו דרך וזה לשונו, והרי לכל הפוסקים אף החולקים על רש"י מודים דבעי דרך מופקר לכל וכמ"ש הריטב"א ומ"מ לא אמר רבי יוחנן אלא בירושלים וכי"ב דבקעי בה רבים להדיא, והדרך סלולה שם לרבים לעבור שם תמיד, אך לרש"י בעינן שיהא דרך סלולה לס"ר המצויין שם בקירוב מקום ועוברים ושבים שמה בכל עת עד שאפשר שביום אחד יעברו כולם בדרך ההוא, וכיון שבמדינתנו לא שכיח כה"ג פשיטא דלדעת רש"י אין בזה משום רה"ר ע"כ, וכ"כ בשו"ת דברי מלכאל ח"ד סימן ג' בסופו וזה לשונו, וגם כי הס"ר מפוזרים בכל הרחובות ולא נזדמן כלל שילכו ברשות הרבים אחד, עיי"ש בלשונו שחזר בו ממש"כ בחלק ג' בהשמטה לסי' יח, וכ"כ בערוך השלחן סי' שמה סק"כ ו"כא דאין רה"ר רק הרחוב שכולם מתקבצים שם וכדין סרטיא ופלטיא אבל אם כל אחד משתמש ברחוב אחר ואין מקום שכולם מתקבצים שם אינו רה"ר, ונראה מדבריו שצריך להיות מקום שכולם מתקבצים שם ביחד וכמו פלטיא ולא רחוב ארוך שכל אחד משתמש בו במקום אחר.

וכזה מוכחי טובא מדברי רש"י שבת דף צו בד"ה מחנה לויא וז"ל, רה"ר היא שהיו הכל מצויין אצל משה רבינו ע"ל, ואם נימא דבעיר שיש בה ס"ר הוה רה"ר, למה א"כ צריך להסביר משום שהיו כולם מצויין אצל משה רבינו, הרי מחנה ישראל היתה עיר שמצויין בה ס"ר, ומשמע שכל המחנה לא היה רה"ר רק מחנה לויא ששם היה ברחוב אחד ס"ר שנתקבצו במקום אחד אצל משה, וכ"כ הרשב"ם בב"ב דף ס' דמחנה ישראל כחצר השותפים דמי דלא היה רה"ר אלא מחנה לויא יעי"ש.

ולא כתבתי כל זה כי אם לצרף לסניפא דהיתירא שיוכלו לסמוך על מחיצות של צוה"פ אפילו לפי אותן דיעות דלא מועילה צוה"פ להיות כמחיצה גמורה לבטל רה"ר דלא הוי כשם ד' מחיצות דלא אמרינן ביה אתי רבים ומ"מ, או לחוש להפוסקים דס"ל אר"מ, לזה יש לצרף דיש פוסקים דסוברים דאין על שכונתינו דין רה"ר (וכעין מה שכתב בבה"ל סימן שסב בד"ה והוא, דמצרף להיתירא דעירובין בצוה"פ, דלא הוי רה"ר כיון דאין בהעיר ס"ר) ברם יש הרבה ראשונים סוברים דתלוי בעיר שמצויין בה ס"ר ולדבריהם ירושלים שבזמנינו שיש בה ס"ר הוא ג"כ רה"ר (חוץ אם ס"ל כדעת האגר"מ דחושבין הס"ר רק בחשבון של י"ב מיל על י"ב מיל שזה אינו בירושלים) ובר מן דין אף אי נניח דעירנו יש לה דין רה"ר מ"מ הא יש להם מחיצות גמורות בעומד מרובה וכפי שהעידו לנו הרבנים הגאונים ממה שראו בעיניהם דבכך יבוטל הרה"ר וכמו שיבואר להלן.

[ב] מה שמחדש דרך בדרך כתב המג"א דין של מפולש ולא בעיר, וכתב שאין ידוע לו מי שחולק על זה, הנה זה לשון הפרמ"ג בא"א סימן שסב סק"ב, ועיירות שלנו שמתקנין בצוה"פ יש לעיין "במכוונין ממש השערים" ורחבים הרבה, וי"ל דסומכין דהאידינא לית לנו רה"ר, ועיין עוד שם מה שכתב בדין הדלתות דבד"מ משמע שיש להחמיר אף עתה "במפולש ממש רה"ר" אע"ג דלא הוי רה"ר גמורה לחייב מיתה מ"מ בעי דלתות ע"כ, וכ"כ בשו"ת דברי מלכאל ח"ד סוסי' ג' וז"ל, על דבר מה שכתבתי

בחיבורי ח"ג בהשמטות לסי' יח שאם יש מבוי מפולש רחב ט"ז אמה, היינו שיהא מפולש מקצה לקצה אשר באמת אינו מצוי כלל בעיירות גדולות ולזה נהגו לערב בכרכים הגדולים מאוד ולא חששו שיש שם ס"ר כיון שאין שם רה"ר מפולש עכ"ל, וכ"כ מהרש"ם שם וז"ל וגם בעינן שיהא הדרך בעיר מפולש משער לשער וליכא.

ג] ומה דפשיטא ליה להדר"כ דהשו"ע בסימן שסב (ס"ב) שהוא דעת הר"ף והרא"ש, ס"ל דאתי רבים ומבטלי מחיצתא, מדהביא דינו של רבי יוחנן דדלתות, הנה גם בדעת הר"ף והרא"ש שהוא דעת השו"ע, חלקו המשכנ"י דס"ל אתי רבים ומ"מ ס"ל ג"כ כזה בדעת הר"ף והרא"ש, והבית אפרים דסובר לא אתי רבים ומבטלי מחיצתא ס"ל שזהו ג"כ דעת הר"ף והרא"ש והשו"ע, והוא מדהר"ף בדף כב ע"א הביא מתניתין דפסי ביראות כצורתה דרבי יהודה אומר אם היה דרך הרבים מפסקתן יסלקנה לצדדין וחכ"א אינו צריך, ומשמע דסבירא ליה כחכמים דלא אתי רבים ומבטלי מחיצתא וכמו בכל מקום דיחיד ורבים הלכה כרבים, דלא הביא אמתניתין מדברי הגמרא דרבי יוחנן אמר כאן ולא ס"ל כוחן של מחיצות בארומ"מ והא דכתבו הר"ף והרא"ש בפ"ק ו' ע"ב כוותיה דרבי יוחנן דירושלים אילמלא דלתותיה נעולות בלילה הוי רה"ר, מזה אין ראייה כלל דס"ל דלא כחכמים, דהלא בגמרא מחלק בין אם יש שם ד' מחיצות דאז לא ארומ"מ, או דליכא שם ד' מחיצות דאז מודו רבנן דרבים מבטלי מחיצתא, ובעי דלתות דוקא וזה שכת' הר"ף והרא"ש דרה"ר בעי דלתות וכלשון השו"ע היינו בדליכא שם ד' מחיצות "משא"כ היכא שיש שם ד' מחיצות אין שם רה"ר עליו"ר ושפיר מערבא בצוה"פ וכו', והא דמייתי מדרבי יוחנן אע"ג דסובר כרבי יהודה דאתי רבים ומבטלי מחיצתא, כבר כתב התוס' דף ו' ע"ב וז"ל, וי"ל דפריך דכי היכא דלר"י בשיש שם ד' מחיצות דלא חשיב ליה מצריך נעילה הכי נמי ב' מחיצות דלא חשיבא לרבנן יהיה צריך נעילה ודנין מרבי יוחנן לחכמים במקום דליכא מחיצות כשירות דצריך דלתות.

וכך נמי לפי דעת מרן החזון איש זצ"ל שכ' בסימן קז סק"ה היתר כרכין שלנו מדין עומד מרובה של מחיצות הרחובות, סבירא ליה נמי דלא אתי רבים ומבטלי מחיצות ואף אי רה"ר עוברת בתוך המחיצות, וכ"כ במפורש בסימן עב סק"י וז"ל, איברא נראה דעומד מרובה מהני מה"ת "אף שפרוץ ט"ז אמה ורה"ר עוברת בתוכו" ולמש"כ בס"ק ג' דקיי"ל כמתניתין דפסי ביראות ודלא כרבי יהודה כיון דאיכא שם ד' מחיצות דזה עדיף מפסין וכו', אבל עומ"ר הוא רה"י מה"ת ואף שפרוץ ט"ז אמה ורה"ר עוברת בפירצה הוא רה"י מן התורה ואין כאן רק איסור פירצה יותר מעשר דמהני צורת הפתח, וסיים דעומ"ר עדיפי מדלתות, דאפילו להדיעות דבעינן דלתות בב' צדדים מהני עומ"ר מצד אחת לעשותו רה"י, ובתנאי שיהא עומ"ר לדעתו דהיינו שיהא נראה ושיהיה עומד וסותם לצד הפנים, ומוכח דגם לשיטתו הדין דהר"ף והרא"ש דדלתות הוא רק במקום שהוא רה"ר בלא עומ"ר, אבל במקום עומ"ר אין דינא דדלתות, וגם רבי יוחנן דס"ל דבעינן דלתות וארומ"מ, בירושלים איירי שלא היה עומ"ר דירושלים לא היה נבנה באופן שתהני העומ"ר למחיצה.

והנה הלכה רווחת בישראל דלא אתי רביס ומבטלי מחיצתא ואף דהרבה ראשוניס
 ס"ל דארומ"מ וכן ס"ל להמשכנות יעקב וכן במשנת רבי אהרן סובר כן בדעת הגר"א, וכן
 הביאור הלכה בסימן שסד, ואמנם המשנ"ב בסימן שסג ס"ק קיח כתב דלא אתי רביס
 ומ"מ וכדעת המג"א סימן שסג והחתם סופר סימן פט וכן הבית אפרים סימן כו והחזון
 איש בעומד מרובה, וכן בערוך השלחן סימן שסב סק"א והגר"ז בסימן שסד סק"ד, ול"כ
 באחיעזר ח"ד סימן ח' דרק בב' מחיצות ס"ל דאתי רביס ומ"מ ועיין עוד שם ועי' בשו"ע
 הרב בסימן שסב ס"ב וע"ע בהג"ה מנכדו הצמח צדק על משניות פ"ה מ"ו דסובר דדין
 השו"ע בדלתות הוא רק מדרבנן וכן ס"ל כדבריו הגאון בעל אבנ"ז בסימן רפט סק"ב,
 ועל שאלה דרבנן יש לצרף הדיעות המוזכרות באות א' וב' בדין רה"ר ומפולש.

ד] דעת הריטב"א בדף כב ע"א דלרבי יוחנן דירושלים אילמלא דלתותיה נעולות
 בלילה הוי רה"ר ומדין דאתי רביס ומ"מ ופירוש דירושלים היתה בה ב' פרצות אחד
 במזרח ואחד במערב ועל ידי בקיעת הרביס מפילין כל המחיצות שבמזרח ומערב וכאילו
 אין שם פתח ולא גיפופי והיו פרוצין במילואם, ולא יעילו צוה"פ ולא גיפופי, ול"כ לעיל
 דף ו' דכל ירושלים הוי רה"ר ודלא כמ"ש התוס' דף כב ע"א בד"ה חייבין, דרק לעומד
 באמצע הפילוש הוי רה"ר וכן נמי הוא ברמב"ן במלחמות שם דרק במקום הפתחים הוה
 פירצה, והנה הדר"ג חידש דלפי זה בכל פעם שיש מחיצה עומד ואח"כ יש פירצה
 שבוקעין בו ס"ר, אז מדין אתי רביס ומ"מ נתבטל כל המחיצה והכי נמי בעירנו ברוקלין
 דב' מן מחיצותיה יש בקיעת רביס אחר גמר המחיצה, נימא דאתי רביס ומ"מ ונתבטל
 אותן ב' מחיצות ונשארה רק מחיצה אחת.

אבל הגע עצמך, היעלה על הדעת דבכל מבוי שיש לו מחיצות מג' צדדים ומצד
 אחד בראשו פתוח לרה"ר וכי נימא דאתי רביס ומ"מ ונתבטלו שני המחיצות שבצדדי
 המבוי, ודאי דלא, ואף במבואות המפולשין לרה"ר מב' צדדין כיון דאין רביס בוקעין
 בתוך המבוי לא אתי רביס ומ"מ, ולא אמרינן דהרביס שבוקעין מחוץ להמבוי ברשות
 הרביס בב' צדדי המבוי שהם יבטלו מחיצות המבוי, ולדעתו הרמה הא כל רביס
 שבוקעין מחוץ למחיצות מבטלין כל המחיצות, ואין לחלק בין כמה אנשים נמצאים שם
 בתוך המבוי, דהרביס שהם עוברים המחיצות הם המבטלין המחיצות ופשוט, ואלא
 עכצ"ל בכוונת דברי הריטב"א דלא אמרינן אתי רביס ומ"מ אלא באופן שהרביס עוברים
 באמצע המחיצה ואז הם שוברין את המחיצה וסבירא ליה להריטב"א דאז נתבטל לא רק
 במקום הפילוש אלא כל הגיפופי, משא"כ כשהרביס עוברים כשכבר נגמר המחיצה אז
 לא דנין שהרביס מבטלין המחיצה, דאין קשר בין הרביס להמחיצות, ולפי"ז אף לרבי
 יוחנן דס"ל אתי רביס ומ"מ, לא שייך להרביס שהולכין אחר כלות המחיצות בעירנו
 ברוקלין, דלא אתי רביס ומ"מ רק כשהרביס בוקעים בתוך המחיצות ולא אחר גמר
 המחיצות, ובלא זה דברי הריטב"א הוא רק אי ס"ל אר"מ, ואנן ס"ל דלא אמרינן אר"מ
 וכנ"ל, ובזה אסיים כעת ועוד חזון למועד.

ה] שוב ראיתי שמעל"ת חוזר בלוחות שניות על מה שכבר כתב במכתב הראשון בגדרי רה"ר, ומה שהוסיף לתרץ הגמרא שבת דף ו' ע"א דאיזה רה"ר סרטיא ופלטיא ומבואות המפולשין לרה"ר, דלכאורה מוכח משם דאין על כל העיר דין רה"ר רק על סרטיא ופלטיא שבתוך העיר, דאל"כ אמאי לא קאמר ועיר של רבים וכלישנא דמתניתין בעירובין דף נט ע"א, אלא מוכח מזה דאין דין רה"ר על כל העיר כי אם על סרטיא ופלטיא שהוא מקום שמתקבצים שם ועוברים כולם בתוך העיר זה הו"ר רה"ר, ועל זה תירץ מעכת"ה דעיר של ס"ר אינו מצוי משא"כ פלטיא, ולא הבנתי כלל דממה נפשך לדעת הראשונים דס"ל דלא בעינן ס"ר לדין רה"ר א"כ מאי שנא פלטיא מעיר הא שניהם הוו רה"ר אף בלי ס"ר וזה ודאי מצוי, ולדעת הראשונים דבעינן עיר שמצויין בה ס"ר א"כ כמו כן הפלטיא נמי צריכה להיות בתוכה ס"ר, וכ"כ גם באגר"מ בחלק א' ובח"ד, ולדבריו עוד אדרבה הפלטיא תלוי בהעיר דאם יש בתוך העיר ס"ר אז הפלטיא שבתוכה הו"ר רה"ר, ואף שאין מתקבצין שם ס"ר בפע"א, כיון שהוא להשתמשות הס"ר, ולפי זה אמאי יותר מצוי דין של פלטיא מדין עיר של רבים הלא בשניהם בעינן ס"ר, והשתא מדלא נקט הברייתא עיר של רבים, הרי מזה ראייה דאין על כל העיר דין של רה"ר ורק על המקום שמתקבצים והדרך שעוברים עליו ס"ר.

וגם מה שכתב דעיר ניו יארק הוא מציאות חדשה של עיר שהוא רה"ר ובכה"ג אין מנהג להקל, הנה לפי מש"כ מעל"ת דעיר שס"ר גרים בתוכה הו"ר רה"ר, ואף אם אין משתמשים בו ברה"ר אחד ובזמן אחד, והוא דינו של עירנו. לכאורה מה יענה לזה שמערבין את ירושלים של היום שהוא עיר שיש בה ס"ר ומערבין בו בצורה"פ [ואף ללא מחיצות עומ"ר שיש לעירנו] הרי דצוה"פ מהני לערב רה"ר, וצריך לחלק כמש"כ באגר"מ דהס"ר צריכין להיות ברחוב "בזמן אחד", והוא רק בשיעור של שני מליוני אנשים, ברם לכאורה זה דלא כלשון השו"ע בסי' שמה ס"ז דחושבין ס"ר עוברין "בכל יום", ובודאי בירושלים יש ס"ר עוברים בכל יום, דכולם הולכים לרחוב במשך היום, וא"כ לפי השו"ע הו"ר ירושלים בזמנינו רה"ר גמור [וגם לפי הגדרת רה"ר של מעל"ת], ועוד יש לחלק לפימש"כ לחדש באגר"מ דשיעור רה"ר של ס"ר, צריך להיות בתוך שיעור של י"ב מיל על י"ב מיל, דאל"כ אין לה דין רה"ר דהא אינו דומה לדגלי מדבר עיי"ש, וא"כ יש לומר דבירושלים נמצאין הס"ר על שיעור הגדול יותר מ"ב מיל על י"ב מיל, ברם לדעת רש"י שבת דף צו דרק מחנה לוייה היה רה"ר א"כ אין ראייה כלל על שיעור זה ד"ב מיל על י"ב מיל, עכ"פ יש מקום להביא ראייה מירושלים דכהיום מערבין עיר שיש בו ס"ר ורה"ר.

ו] ובעיקר מה שמתרעם מעל"ת דהאיך מטלטלין בהעירוב והא הו"ר חששא דאורייתא וגררא דחטאת, הנה המשנה ברורה בין במקום שדן (בסי' שמה ס"ז) לדין רה"ר דסובר כדעת הראשונים דלא בעינן שיהיו בה ס"ר שתהיה רה"ר, ברם סיים שם להלכה "דאין בנו כח למחות ביד המקילין כיון שהם סומכין על דעת רש"י אבל ירא שמים יחמיר לעצמו" דבזמנינו יש ג"כ רה"ר מה"ת עכ"ל, הרי שהחמיר רק ליר"ש ואמנם לא מערער על עצם קיום העירוב, וכן נמי להלן בסי' שסד ס"ב שדן לענין המחיצות וכתב דהתיירא דעירוב בצוה"פ הוא משום דלא ארומ"מ, אבל אין זה דרך כבושה דרוב הפוסקים ס"ל ארומ"מ ויש חיוב חטאת וגם דהרבה ראשונים פליגי על דין דס"ר, וסיים

דכל בעל נפש יחמיר לעצמו כי יש בזה גררא דחטאת עיי"ש, הרי דאע"ג שהיה רואה בזה חששות של תורה וגררא דחטאת, על"ז כתב "שאין למחות ביד העולם הנוהגים להקל" ורק על בעל נפש כתב דיש חיוב להחמיר, כיון שיש היתר טלטול לפי כמה שיטות, ובדרך הזה הלך גם האגר"מ בשו"ת שלו בח"ד סימן פט, שדן שם בנידון העירוב במאנהעטן וז"ל, "והמסקנא לענ"ד במאנהעטן לא דמי למה שנהגו להקל בשאר מקומות, וא"כ אין בידינו להתיר נגד השיטות שאסרו, וגם ראייה גדולה ממה שבירושלים לא עשו עירוב להתיר ולכך איני רואה דבר שישנה את דעתי אבל הא כבר אמרתי שאין בידינו למחות ביד המקילין וכשיתקנו הרי יהיה מותר לכמה שיטות, גם הם רבנים גדולים ומי ימחה בידם מכיון שסוברים לפי הכרעותם שיכולים לתקן" עכ"ל, הרי לפניך בהדיא דאף דלפי דעתו של הגאון בעל אגר"מ דהוי רה"ר מ"מ כיון שהוא מותר לכמה שיטות וגם שהמתקנים המה רבנים גדולים שראוין להוראה, דאם כן אין למחות ביד המקילין.

ודון מינה לנידון שלפנינו, דהעירוב שעשו פה בשכונתינו שהוא כשר לפי הרבה שיטות, בין לדין רה"ר, ובין לדין המחיצות מכמה צדדים, וכמו שכתבתי לעיל בשם הבית אפרים והחת"ס, הרב בשו"ע שלו והצמח צדק, ואחריהם האחיעזר והערך השלחן, הדברי מלכאל והחזו"א זצ"ל, ועוד הרבה רבנים מהדור שלפנינו ולהבחל"ח אתנו לאוי"ט שנדפסו בתשובותיהם שיכולים לתקן עירובין בברוקלין [דאין הבדל בין שכונת וויליאמסבורג לבארא פארק] ואף הרבה מהמחמירים אכן השתמשו בעירובין בעת הצורך ובמקום הצורך, שזאת מורה באצבע שלא היתה דעתם על חששות של תורה דאין מתירין חיובי חטאת לעת הצורך, ומה גם שעכשיו נעשה העירוב על יד רבנים מובהקים גדולי תורה והוראה.

את זה ראיתי להעיר על דבריו כדרכה של תורה דזה בונה וזה סותר, אבל למעשה יובן שכל אחד יתנהג כפי הוראת הרב אשר רגיל הוא לשואלו את דבר ה' זו הלכה בכל עת ועונה.

אברהם גראם

רב דקהל אורחות חיים

אברהם גראם

רב דקהל אורחות חיים
ברוקלין, ניו יארק

בעז"ה, ב' בשלח תש"ס פה ברוקלין
החווה"ש וכט"ס לכבוד הרה"ג ר' נפתלי מאיר באב"ד שליט"א

ראיתי את אשר העלה מעכ"ת לערער על העירוב שהתקינו לאחרונה בשכונתינו בארא פארק, ובאתי בזה להעלות על הכתב שני נקודות חשובות ביסודן של דיני עירובין, ואקוה שיספיק בזה להסיר תלונות מעכ"ת על העירוב.

[א] הלכה רווחת בישראל דלא אמרינן אתי רבים ומ"מ וכמ"ש המג"א בסי' שסג סק"מ ובשלחן ערוך הרב סי' שסד סק"ב וערוך השלחן סי' שסב ס"א ומשנה ברורה סימן שסד [והחמיר רק לבעל נפש] ועוד בסי' שסג ס"ק קיח ובש"ת שבט הלוי [לחלק בדבריו בין צוה"פ למחיצת עומד מרובה] וכן סבירא ליה למרן החת"ס בסי' פט ובש"ת בית אפרים סימן כו ובחזון איש סי' עד סק"י בעומד מרובה.

[ב] העירוב שהותקן כאן נעשה על פי יסודי ההלכה וכנהוג בכל ערי ישראל לשעבר ובהוה, ובודאי נשאר עוד מקום לבעל נפש להחמיר לעצמו ולא לטלטל ואף אם ימצא המון ראשונים ואחרונים בכמה נקודות שחולקים ושיש להחמיר לדעתיהן שלא לטלטל, אמנם כל זה הוא בכלל דבעל נפש יחמיר על עצמו, אבל אין בזה כדי לערער על עצם כשרות העירוב שנעשה על פי יסודי הדין ואדניו הטבעו ונשענו על דברי הרבה מהראשונים וגדולי הפוסקים האחרונים, ומעולם האחרונים הדחיקו עצמם ללמד זכות על כשרות העירובין ועל האנשים שמטלטלין בה, אבל לא נמנעו מלעשות עירוב בשביל שיש דעת המחמירין, ועפ"י שני יסודות הללו יסירו מאליהם כל הערעורים שהעלה מעכ"ת וכמו שנפרטם אחת לאחת.

מה שכתב [באות א'] בשם הצמח צדק בפ"ה מעירובין מ"ו שצריכים לחוש לדעת רבי יוחנן דאתי רבים ומ"מ, הנני מעתיק לשונו וכה כותב, "ונראה לתרץ מה שמתקנין עירוב על ידי צוה"פ ולפעמים רוחב המבואות י"ו אמה ואיך מערבין רה"ר בכך, ודוחק לומר דסומכין ע"ד הפוסקים דרה"ר בעינן דוקא ס"ר בוקעין בו, דהא גדולי הפוסקים חולקים על זה ואיך סמכין על זה באיסור דאורייתא דהא אמר ר"י כשאין דלתותיה נעולות בלילה חייבין עליה משום רה"ר, עכצ"ל דסומכין על דברי מאן דפסק כרבנן ולא כר"י, וכיון דלא אתי רבים ומבטלי מחיצתא יש לומר "מדאורייתא אפילו בצוה"פ מערבין רה"ר" וכו' [ועער"ש דלדין דלתות מדרבנן, שפיר מצטרפין הדיעות דבעינן ס"ר עיי"ש, ובנידון שלפנינו אפילו נניח שיש ס"ר מ"מ יש לצרף העומ"ר, שאין ס"ר במקום אחד, עומ"ר לדעת החזו"א, דבעינן מפולש, ועוד ועוד, דודאי מהני דרבנן ואכמ"ל] וסיים שם "ומ"מ כל יר"ש יחמיר לעצמו" במקום שיש לומר שהוא רה"ר, חדא דהרי"ף פסק כרבי יוחנן דבעינן דלתות נעולות ואתי רבים ומ"מ, ותו דאף לרבנן דלא ארומ"מ זה כשיש דלתות ואין ראייה גמורה דגם בצוה"פ אמרינן כן בדאורייתא, ועוד דגם בדרבנן

באיסור שבת יש לחוש לגדולי הפוסקים דלא בעינן לתנאי רה"ר שיהא ס"ר בוקעין בו עכ"ל.

הרי שהצ"צ "מתרץ מה שעושין עירובין על ידי צוה"פ" משום דמה"ת אפילו בצוה"פ מערבין רה"ר, ומשום דלא סבירא לן דארומ"מ, ומהני אפילו להפוסקים דסבירא להו דהוה רה"ר אף בלא ס"ר בוקעין בו, ורק שסיים שם ד"ירא שמים יחמיר על עצמו", אבל ברור דאין משום זה כדי לערער על העירוב, וכך נמי מה שכתב הצ"צ לעיל בסוף פרק ב' דלא מועילה עומד מרובה, הנה כתב אך ורק לפרש הסוגיא כן ולדעת רבי יוחנן דארומ"מ דמשמע מדברי הריטב"א דלא מהני עומ"ר וחשוב רה"ר אבל אי ס"ל ארומ"מ אז עומ"ר מהני למחיצה ובצוה"פ אף לפירצת ט"ז אמה והבן.

ומה שכתב [באות ב'] בדין הגשרים והטונע"ל, פשוט שזה גם כן תלוי בדברינו הנזכרים דאי לא ארומ"מ אז אף אם נימא דהוי כפירצה, אכן לא נתבטלו המחיצות של עומ"ר, ואף אם נבוא לחוש להדיעות דארומ"מ, מ"מ יש לדון אם זה שייך בהגשרים ואכמ"ל.

ומה שכתב [באות ג'], הנה על מעכ"ת לדעת שחושבין גם המחיצות שבשפת הים וכמש"כ האחיעזר בנוגע לעיר פאריז, ולא רק המחיצות שנבנו מעל הקרקע ולמעלה. ומה שכתב [באות ד'] לפי דברי הראשונים דפירצה במחיצה מבטלת כל המחיצה, לכאורה כוונת מעכ"ת להריטב"א שהביאו הר"ר א"א קוויאט במכתבו, אבל הריטב"א כתב זאת רק אליבא דרבי יוחנן דסובר ארומ"מ, ואנן לא קיימא לן דארומ"מ, ואף בדעת רבי יוחנן דס"ל ארומ"מ נמצאין הרבה ראשונים שחולקין על הריטב"א הלא המה התוס' בדף כב ע"א שכתב דרק להעומד באמצע הפילוש הוי רה"ר, וכן הרמב"ן במלחמות שם דרק במקום הפתחים הוי פירצה.

ומה שכתב [באות ה'] בדין של הרשב"א בפלטיא וכמש"כ באגרות משה, ודאי כי לא נעלמו מעיני מעכ"ת מה שכתב שם האגר"מ זצ"ל דבכל תפוצות ישראל לא נקטינן להלכה כדברי הרשב"א, רק שכתב דבפלטיא גדולה שנמצא בעירנו שלא היתה זאת כמוהו לשעבר ערים ופלטיות גדולות כזה אין מנהג להקל, ומשום הכי חייש התם להחמיר, אבל אין מזה אפי' ערעור קל על רבותינו הגאוה"צ מתקני העירוב בשכונתינו שהם לא נקטו חידוש זו לדינא אלא סבירא להו דאף בפלטיא שבעיר גדולה אין לחוש לדברי הרשב"א אחרי שלא הובאו דבריו של הרשב"א בשלחן ערוך ובפוסקים האחרונים זולת החכ"צ בסי' לז, וגם עליו כבר תמה בנו בשאילת יעב"ץ בסי' ז' ודר"ק.

וגם בלאו הכי צריכים לדון אם חלה דין פלטיא על השוקים שבזמנינו, דמשמעות לשון הראשונים מורין דרק בציור שמתקבצים ועומדים ברחוב [וכגון חוף הים] לזה יש עליו שם פלטיא, משא"כ בזמנינו שכל השוקים שנקבעו בתוכן חנויות הכל הוא מבפנים הבתים, וא"כ מאי שנא רחוב שבו בתי מגורים ועוברים שם אנשים הרבה מבחוץ, ובין רחוב שבו חנויות הרבה ועוברים בהם אנשים הרבה מבחוץ, הרי כולם הם מקום שעוברים בלבד ולא מתקבצים על הרחוב, וזה יש ללמוד מדברי הרמב"ן דף נט וזה לשונו, וי"ל עוד שלא אמר רבי יהודה שתי מחיצות מן התורה אלא ברחוב שש עשרה שדרך הרבים עוברת שם "ואין נקבצין ועומדים שם" אבל פלטיא גדולה של עיר רחבה הרבה שהרבים מתקבצים שם לשוק והיא רחבה של עיר כיון "שהרבים קבועים ועומדים

שם כל היום" זהו רשות הרבים גמורה עכ"ל, הרי מדבריו דצריכים להיות קבועין ועומדים בהפליטיא ולא רק שעוברין שמה, וזה אינו בזמנינו. ויותר מזה, מה שכתב באגר"מ דאין מנהג להקל בפליטיא דלא היה מלפנים פליטיא גדולה כל כך, לכאורה כוונתו בפליטיא היותר גדולה כמו שכונת רחוב החמישי שבמאנהעטן וכדומה לזה, לא כן הרחובות שבשכונתינו דודאי היתה כמוהו בשאר ערים באירופה שהתקינו שמה עירובין, וגם בזמן הזה בירושלים ובני ברק ואנטוורפן ועוד, והרחובות של החנויות שם המה בתוך תחומי העירוב, ועל הפליטיות שהם באותו שיעור בערך ואינן גדולים ביותר וכאותן הנמצאים בשכונתינו בודאי יש מקום להקל, ואין לומר שנצרף את כל השוקים ביחד כמו דס"ל להגאון בעל אגר"מ דמצטרפין כל רחובות שבעיר ביחד לשיעור ס"ר דרשות הרבים, דאיזה שייכות יש לשוק אחד עם השניה שנצרפן אהדדי, דתינח רחובות העיר יש להסביר דכיון שבני אדם משתמשים בכל הרחובות, נתהוו לרשות גדול ומקום אחד לרבים, דרשות והשתמשות כולם שוה בכל המקום ההוא, משא"כ דינו של פליטיא שהוא מקום מיוחד של שוקים שהרבים מתקבצים שם לסחורה ומחמת שקבועים שם רבים נתהוו יותר להיות לה דין רה"ר, אבל אם יהיו כמה פליטיות קטנות במאי נצרפן לאחד הלא אין להם כל שייכות זה עם זה.

ועוד יש להעיר כי אין פליטיא אוסר את כל העיר כולו, ואפילו נימא שיש פליטיא גדולה בעירנו כגון בחוף הים [שזה נמצאת מחוץ להמחיצות הנצרכין לשכונתינו] הנידון הוא על מקום הפליטיא בלבד, ולא על כל יתר העיר, וראיה מפורשת לזה מדברי המאירי שבת דף ו' שהקשה דירושלים אילמלא דלתותיה נעולות בלילה הוי רה"ר, הרי אפילו אם הדלתות נעולות מ"מ הא יש בה כמה פליטיות, וי"ל דרבי יוחנן לא קאי אלא אותן מבואות המפולשות שבירושלים, אבל הפליטיות שבה מודה דהוי רה"ר אף עם הדלתות, הרי מבואר דפליטיות אינן אוסרות את שאר חלקי העיר. והנני מדגיש כי לא באתי להכריע את ההלכה למעשה וכתבתי את מה שעלה בדעתי בעת עיוני בדבריו היקרים וכדרכה של תורה דזה אומר בכה וזה אומר בכה ושמעתא ממילא רווחא.

אברהם גראם

רב דקהל אורחות חיים